

ÖMER SEYFETTİN'İN KALEME ALDIĞI DESTANLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation on the Epics is Written by Ömer Seyfettin

Ali DUYMAZ*

ÖZ

Araştırmanın Temelleri: Avrupa başta olmak üzere ulusların inşasında destanların önemli bir yeri vardır. Yeniden yazılan destanlar, uluslaşma sürecinde toplumların ihtiyaç duyduğu kahramanları ve kahramanlıkları inşa etmede, kültürel kimliğin oluşumunda oldukça önemlidirler.

Araştırmanın Amacı: Destanların uluslaşma süreci ile bağlantısı, Türk destanlarının yeniden kaleme alınma süreci ve bu bağlamda Ömer Seyfettin'in Türk destanının yazma çabalarını değerlendirmek.

Veri Kaynakları: Türk destanları ve Ömer Seyfettin hakkında yapılan çalışmalar.

Tartışma ve Sonuç: Ziya Gökalp ve M. Fuat Köprülü gibi Ömer Seyfettin de Avrupa'da kültür araştırmalarını yakından takip etmiş ve Türklerin de tıpkı İlyada ve Odise gibi, Kalevela gibi milli bir destana ihtiyacı olduğunu, bu nedenle büyük bir Türk destanının yazılması gerektiğini savunmuş ve bu yönde bazı denemeler yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Destan, Ömer Seyfettin, Kültürel Kimlik.

ABSTRACT

Bases of Research: Especially in Europe, epics have an important role in the construction of the nation. Re-written epics are very important in the process of nation needs heroes of society and to create a hero and the formation of cultural identity.

Purpose of Research: In this paper, connection of epics with the nation process and rewriting process of Turkish epics and Ömer Seyfettin's efforts of writing Turkish epic were examined.

Resources of Data: Works about Turkish epics and Ömer Seyfettin.

Discussion and Conclusion: Ömer Seyfettin such as Ziya Gökalp and M. Fuat Köprülü was closely followed in European cultural studies and was considered the Turks also, just like Troy, and Odysseus, as Kalevela need is a national epic, so defended should be written a great Turkish epic and made some attempts in this direction.

Keywords: Epic, Ömer Seyfettin, cultural identity.

1. GİRİŞ

Bu makalede daha çok hikâyeciliği ile ön plana çıkan Ömer Seyfettin'in bazı destanları kaleme alma faaliyetleri ele alınacaktır. Ömer Seyfettin, hikâye yazarlığının yanında şiirleriyle de Türk edebiyatının kendi mecrasına dönmesine önemli katkılar yapmış bir edebiyatçıdır. Ömer Seyfettin ve onun temsil ettiği anlayış, Türk edebiyatının hem şekil hem de muhteva olarak milli olana dönmesini hedeflemiş ve bu dönüşün nasıl olması gerektiğini hem teorik hem de pratik çalışmalarla göstermiştir. Ömer Seyfettin gibi edebiyatın her yönüyle Türk kültür dairesi içine çekilmesi gerekliliğini savunanlar, manzum ve mensur edebiyat ürünlerini yazarken, dil, edebiyat, sanat, kültür, medeniyet gibi konularda kaleme aldıkları makaleleri oluştururken halk kültürüne ayrı bir önem vermişlerdir. Çünkü halk kültürü ile milli kültür arasında çok yakın bir ilişkinin olduğu başta Avrupa'da olmak üzere tespit edilmiş ve bu konuda ciddi çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de de Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin gibi fikir ve edebiyat adamları, milli kültürün, milli

BAÜ
SBED
12 (21)

413

Balıkesir
Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü
Dergisi
Cilt 12 Sayı 21
Haziran 2009
ss.413-421

* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

edebiyatın ve kültürel kimliğin oluşumunda halk kültürünü yeniden ihya etme yoluna gitmişlerdir.

Ömer Seyfettin, kültürümüzün geleneksel unsurlarını hikâyelerinde büyük oranda başarılı bir şekilde kullandığı gibi şiirlerinde de halk kültürü tarzını yakalamaya çalışmıştır. Ömer Seyfettin, özellikle halk şiirinin tür ve şekillerini kullanarak yazdığı pek çok şiire sahiptir. Hem Ziya Gökalp hem de Ömer Seyfettin, yazılarında dilin sadeleşmesi, edebiyat konularının millileşmesi için halk edebiyatından faydalanmanın bir zorunluluk olduğunu dile getirmişlerdir. Ancak halk kültürüne yönelme faaliyetlerinin, edebiyat dilini sadeleştirme amacıyla yapıldığı gibi kültürel kimliğin inşası için de önemli olduğunu belirtmek gerekir. Dünyanın uluslaşma yoluna girdiği, Avrupa'nın hızla uluslar inşa ettiği bir dönemde, Türkiye'de de başta Ziya Gökalp olmak üzere Ömer Seyfettin gibi isimler, Almanya'daki Herder'in faaliyetlerine benzer çalışmalar yürütmüşlerdir.

Ömer
Seyfettin'in
Kaleme

414

Ömer Seyfettin, kültürel kimliğin oluşumunda önemli bir yere sahip olan destan türüyle ilgili olarak "Kırk Kız" ve "Koroğlu Kimdi?" gibi şiirler yazmıştır. Bu şiirlere konu olan kahramanlar, Türk kültür coğrafyasında destan kahramanı olarak tanınmaktadır. Bu destanlardaki konular ve tipler Ömer Seyfettin'in kalemiyle şiir formunda yeniden yazılmışlardır. Bu şiirleri değerlendirmeden önce konumuzla bağlantılı olduğu için kültürel kimlik ile destan ilişkisine ve Türkiye'deki destanları yeniden yazma faaliyetlerine kısaca değinmenin faydalı olacağını düşünüyoruz.

2. KÜLTÜREL KİMLİK VE DESTANLAR

En basit şekliyle bireylerin, grupların veya toplulukların "Kimsiniz, kimlersiniz?" sorularına verdikleri cevap olarak tanımlanan kimlik, insanı ve toplumu inceleyen bilim dallarının dikkat çekici konuları arasındadır (Güvenç, 1997: 3). Özellikle ulusal kültürlerin araştırılması sürecinde yoğunlaşan kimlik çalışmaları, küreselleşmenin dünya kültürlerini tehdit ettiği günümüz dünyasında da artarak devam etmektedir. Kimlik, insanın veya insan topluluğunun diğerleriyle olan benzerliklerini ifade ettiği gibi, insanın kendisini nasıl gördüğünü, bireyin toplumsal bir çevrede kendini nasıl konumlandığını belirtir. Kimlik, bireye ve topluma ne olduğunu söyler, aynı zamanda nasıl davranması gerektiğini, nelere güvenebileceğini, neleri talep etmesi gerektiğini de telkin eder (Vatandaş, 2004: 10, 16). Şüphesiz toplum içinde bireyin pek çok kimliği vardır. Bireyin her türlü aidiyeti bir kimliği doğurur, ancak bu kimliklerden kültürel kimlik, çok daha fazla kişiyi etkiler. Toplumun tümünü kucaklayan kültürel kimliği toplumun kolektif kimliği şeklinde de adlandırmak mümkündür.

Toplumların kimlikleri, bazı sembollerden, hatıralardan, sanat eserlerinden, alışkanlıklardan, gelenek ve göreneklerden, geçmişin mirasından, diğer bir ifade ile kolektif bellekten beslenir (Vatandaş, 2004: 24). Bu kaynaklar arasında edebiyat ürünlerinin ayrı bir yeri vardır. Bugün dahi dünya üzerindeki pek çok toplum, büyük edebiyatçıları ve edebiyat yapıtları ile tanınmaktadırlar. Hatta toplumsal birlikteliğini ve bilincini güçlendirmek isteyen toplumlar sosyal bilimler vasıtasıyla hem yazılı hem de sözlü edebiyat ürünleri üzerinde kapsamlı çalışmalar yürütmüşlerdir. Günümüzde bağımsız birer bilim dalı haline gelmiş bilimlerin oluşum sürecine bakıldığında aslında bunların Avrupa insanının kendini tanıma, kendisini dünya kültürleri içinde konumlandırma faaliyetlerinin bir sonucu olduğu görülecektir. Mesela Folklorun bir bilim dalı olarak ortaya çıkma süreci buna örnek gösterilebilir.

Herder ve Grimm Kardeşler gibi Alman folklorcularının çalışmalarında görüldüğü gibi Avrupa'da ulusal kimliklerin şekillenmesinde folklor araştırmalarının önemli bir yeri olmuştur. Halk kültürü ürünleriyle ulus bilinci arasında yakın bir bağlantının olduğunu Almanya ve Finlandiya'daki folklor

araştırmalarından takip etmek mümkündür. Almanya’da Herder’le başlayan ve Grimm Kardeşler’le önemli mesafeler alan halk kültürü araştırmaları, Alman ruhunu arama faaliyetleri olarak da değerlendirilebilir. İki yüzyıl İsveç idaresinde kalan Finlandiya, bir süre Rus işgaline maruz kalmış ve özellikle İsveç döneminde Fin kültürü yok olma noktasına gelmiştir. Uzun yıllar İsveç dilini konuşan ve bu dille yazan Finlilerin bir yazı dili veya edebiyat dili oluşmamıştır. On dokuzuncu yüzyıldaki siyasi ve kültürel gelişmelerin neticesinde İngiltere’deki ve Almanya’daki halk kültürüne ve ulusal kimliğe yönelen ilgi, kısa sürede Finlandiya’yı da etkisi altına almıştır. Çok geçmeden Elias Lönnrot, Finlilerin eski epik türkülerini toplamış, Grimm Kardeşler’in masallarda yaptığına benzer bir şekilde, derlediği malzemeyi tekrar elden geçirmiş ve 1835’te Kalevala adıyla yayımlamıştır. Kalevala, Finlandiya için sadece bir destan değil, aynı zamanda Fin yazı dilinin, müziğinin, geçmişinin ve özellikle Fin bağımsızlığının en güçlü kaynağı haline gelmiştir (Başgöz, 2002: 13-14, Çobanoğlu, 1999: 165-167). Kalevala destanıyla birlikte Finlilerin uzun yıllar çeşitli kültürlerin tesiri ile unutulma noktasına gelen kültürleri tekrar hayat bulmuş ve bu destan Fin ulusunun oluşumuna büyük katkılar yapmıştır.

Görüldüğü gibi halk kültürü araştırmaları, ulusal kimliklerin, başka bir ifade ile kültürel kimliklerin oluşumunda aktif bir rol oynamıştır. Ulusal bilincin güçlenmesinde özellikle destanlar daha farklı bir konumdadır. Sadık Tural’ın ifadesiyle “Muhteva bir millete ait olduğundan destanın bütün unsurları da müşterek duyuş ve zekanın, kısaca milli benliğin ifadesidir.” (Tural, 1999: 39, 41) Destanlar, toplumların ideallerini yansıtan kahramanların hikâyeleridir. Bu hikâyeler, kendi dönemlerinde toplum bilincini ayakta tuttuğu gibi modern dönem toplumlarının da feyiz aldığı sözlü edebiyat ürünleridir. Tarih üstü bir bakışla söylersek her toplum, her dönemde kahramanlara ihtiyaç duymuştur. Ait olduğu kültürün model olabilecek kahramanlarıyla öğrenmek, onların başarılarıyla gururlanmak, bu kahramanlardan alınan güçle yeni ideallere yönelmek toplumların ortak davranışlarıdır. Milli oluşları ile tanınan destanlar, bir milletin tarihinden kesitler sunar. Her ne kadar tarih metni olmamasına rağmen, destanlar tarihin edebi tanıklarındır. Ait olduğu toplumun düşünce yapısını, davranış şekillerini, yaşam biçimini ve örnek insan anlayışını yansıtmalarıyla kültürel kimliğin en değerli kaynaklarından. Bu nedenle Türkiye’de de, Avrupa’da olduğu gibi, destanlar sözlü gelenekten sonra yazılı edebiyatta da çeşitli yazar ve şairlerce yeniden kaleme alınmıştır.

3. TÜRKİYE’DE DESTANLARI YENİDEN YAZMA FAALİYETLERİ

Türk Destanlarını nazma çekme veya onların muhtevasından geniş ölçüde faydalanma yoluna giden bazı edebiyatçılar da vardır. Ziya Gökalp, M. N. Sepetçioğlu, Oğuz Özdeş, A. Ziya Kozanoğlu, Cahit Külebi, Basri Gocul, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu gibi isimler, destanları şiir, roman veya hikâye formuyla tekrar okuyucu ile buluşturmuşlardır (Kaya, 2004; Tural, 1999: 22). Bunlardan Ziya Gökalp, Türk destanlarından bazı parçaları sade bir dille çocuklar için nazma çekmiştir. Onun Çocuk Dünyası adlı dergide yayınladığı “Türk Tufanı” adlı manzume, Oğuz Kağan Destanı’nın değiştirilmiş halidir. Gökalp’in Kızılelma adlı şiir kitabında yer alan “Alageyik” ve “Ergenekon” parçalarını da aynen veya bazı değişikliklerle destanlardan aldığı görülmektedir. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra çocuklar için yayınladığı manzum ve mensur masallardan oluşan Altın Işık adlı kitapta da Gökalp, bazı destan parçalarını nazma çekmiştir. Kitaptaki metinlere bakıldığında bunların Dede Korkut Kitabı’ndaki Deli Durmrul ve Tepegöz gibi hikâyelerden alınmış olduğu görülür. Gökalp gibi Hilmi Ziya Ülken de Türk destanlarıyla ilgilenmiştir. Ülken, hem bazı destan parçalarını nazma çekmiş, hem de destan konusunu bilimsel yaklaşımlarla ele almıştır (Atsız, 1997a).

Türk destanını manzum halde yazmak isteyen Rıza Nur, Uğuz Kağan Destânı adıyla bir kitap yayınlamıştır. Rıza Nur, Oğuz Kağan Destanını diğer Türk destanlarıyla da zenginleştirerek 6100 mısra civarı bir metin kaleme almıştır, ancak bu çalışmasında çok fazla başarılı olamamıştır (Atsız, 1997b).

Türk destanını yazma faaliyetleri arasında en dikkat çekici çalışmalar Basri Gocul'a aittir. İlk kez 1948'de yayınlanan Oğuzlama'nın bazı parçaları Orkun ve Türk Folklor Araştırmaları gibi dergilerde yayınlanmıştır. Ayrıca bu çalışmanın, küçük kitapçıklar halinde ve bir seri içinde de yayınlandığını görüyoruz. Basri Gocul da Oğuz Kağan Destanı'nın aslına tamamen sadık kalmamış, diğer destanlardan aldığı parçalarla desteklediği eserinde W. Bang ve Reşit Rahmeti Arat'ın birlikte yayınladıkları Oğuz Kağan Destanı'nı esas almıştır. 1500 mısra civarındaki eserde hece ölçüsünün 8'li, 11'li, 13'lü gibi değişik şekilleri kullanılmıştır (Canataş, 2006: 226-227). Basri Gocul'un kaleme aldığı destan, son olarak Türk Millî Destanı Oğuzlama adıyla Orkun yayınlarından neşredilmiştir. Hem bu kitapta hem de daha önceki muhtelif çalışmalarında Basri Gocul, Oğuz Kağan Destanı, Dede Korkut Kitabı Türk kültür tarihi için son derece önemli kaynaklardan aldığı malzemeyi yeniden kaleme alarak bütün bir Türk destanı oluşturmayı hedeflemiştir.

Yukarıdaki çalışmalardan başka 1947 yılında Muammer Falay'ın **Türkün Destanı** adlı çalışmasını, 1955 yılında yine Basri Gocul'un Erciyes Dergisinde yayınlanan destan parçalarının **Türk Şahnâmesi** adıyla yayınlandığını, 1971 yılında Midhat Cemal Kuntay'ın **Türkün Şehnâmesinden** adlı kitabının yayınlandığını ve Orhan Ural'ın 1972 tarihli **Üç Destan Oğuz Kağan, Ergenekon, Köroğlu** adlı çalışmalarını görüyoruz. Bütün bu çalışmalara baktığımızda bazılarının geleneksel destanların yeniden kaleme alınmasıyla oluşturulduğunu, bazılarının ise yakın dönem Türkiye tarihinde önemli olay ve kişiler hakkında yazılmış metinler olduğunu söyleyebiliriz.

4. ÖMER SEYFETTİN'İN DESTAN ANLAYIŞI VE KALEME ALDIĞI DESTAN PARÇALARI

Ömer Seyfettin, destan sözünü çoğunlukla âşık edebiyatında bir tür olan manzum destanların yerine kullanmıştır. Bugün destan dediğimiz kahramanlık konulu ve geniş hacimli halk edebiyatı ürünlerini adlandırırken masal kelimesini kullanır. Ömer Seyfettin'in destan türünü hem yabancı kaynaklardan hem de yerli kaynaklardan takip ettiğini bu konudaki çalışmalarından anlayabiliyoruz. Fin destanı Kalevela'dan ve İlyada'dan bazı parçaları Türkçeye çevirdiği gibi bu destanlar hakkında da bilgiler vermiştir (Duymaz, 2007: 4). Avrupa destanlarından yaptığı bu çevirilerden sonra Türk destanlarından bazı parçaları da kaleme almıştır. Onun bu çalışmalarını edebiyatın dilini ve muhtevasını millileştirme gayretleri olarak görebiliriz, ancak Ömer Seyfettin Avrupa toplumlarının uluslaşma sürecini yakından takip ettiğini de belirtmeliyiz. Tam anlamıyla millet olabilmenin yolunun dilde, edebiyatta, daha geniş anlamda kültürde öze dönmekten geçtiğini, millet bilincinin oluşması için milletin tarihindeki, kültüründeki değerlerin yeniden ortaya çıkarılarak sanatçıların bu değerleri nitelikli sanat eserlerine döndürmeleri gerektiğini kavramıştır. Mesela Ömer Seyfettin, destanları sevmesinin nedenini "Kaç Yerinden" adlı hikâyesinde açıklarken "Sanatkâr hâl içinde mefkûresini olanca heyecanıyla duyamayınca romantik maziye döner. Orada ezeli efsanelerini yaşayan binlerce tayf vardır. Bu tayflara tarihin hayalinde renkler, şekiller verir. Onlara meftun olur. Destanlarını terennüm eder... Mazide bugünkü medeniyetin, maddiyatın söndürdüğü nurlar vardır. Doğruluk, sadakat, vefa, fazilet, kerem, şefkat, muhabbet, aşk var. Hayatın hakiki manası olan mefkûre var." (Kaya, 2004: 180) şeklinde cümleler kullanır. Bu cümleler, onun geçmişe, geçmişin kültürüne ve birikimine verdiği değeri yansıtır niteliktedir.

Ömer Seyfettin'in hem hikâyeciliğine hem de yazılarına yön veren düşüncesinin oluşumunda Ziya Gökalp'in büyük etkisi vardır. Türkiye'de folklor araştırmalarının ve halk kültürünün ulus bilinci yaratmada büyük bir değere sahip olduğunu ilk önce kavrayanlardan birisi olan Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin'in de yer aldığı Genç Kalemler hareketi ile ulusal bir zeminde gelişecek yeni bir edebiyatın oluşmasında halk kültürünün büyük bir kaynak olabileceğini yaptığı hem teorik hem de pratik çalışmalarla göstermiştir (Alangu, 1983: 135). Pek çok konuda olduğu gibi halk kültürüne ve folklor araştırmalarına yaklaşım açısından Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'in düşüncelerinin benzer olduğu görüyoruz.

Ziya Gökalp'e göre halk, ulusu oluşturan hammaddedir. Bu nedenle ulusal kültürün temellerini öğrenebilmek için "halka doğru" gitmek gerekir. Halkın eserleri ne kadar özgün olursa olsun bunlar teknik açıdan yetersizdir. Büyük sanatkarlar, ulusun halk kültürünü estetik açıdan ileri durumdaki diğer ulusların kültür seviyesine çıkarmalıdır (Heyd, 2002: 62-63). Diğer bir ifade ile Türk aydınının görevi halkın dağınık ve karışık gelenekleri arasından yabancı kültürlerin tesiriyle kaybolmuş ruhunu tekrar bulmaktır (Heyd, 2002: 111). Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları'nda halka doğru gitmenin ne anlama geldiğini ve neden gerekli olduğunu açıklarken kültürün sadece halkta olduğunu söyler. Aydınların asıl kültüre ulaşabilmeleri için halka doğru gitmeleri gerektiğini, halka doğru gitmenin kültüre doğru gitmek anlamına geldiğini belirtir. Gökalp'e göre halka gitmek, halkın içine karışmaktır, onların atasözlerini, geleneksel hikmetlerini duymaktır. Halkın şiirini, müziğini, dinlemek; dansını, oyununu seyretmek; masallarını, fıkralarını, menkıbelerini öğrenmek; Nasreddin Hoca'yı, Karagöz'ü arayıp bulmak ve halka ait sanat eserlerini toplayarak milli müzeler oluşturmak halka doğru gitmek demektir. Puşkin gibi, Dante gibi dünya çapındaki sanatkarlar halk doğru gittikleri için, öncelikle milli olmayı becerdikleri için büyük sanatçı olmuşlardır (Ziya Gökalp, 2007: 199-200). Ömer Seyfettin de yaptıklarıyla ve söyledikleriyle bu istikamette olduğunu göstermiştir.

a. Yeni Gün Ergenekon'dan Çıkış

Ömer Seyfettin'in destan olarak kaleme aldığı ilk şiiri, "Yeni Gün Ergenekon'dan Çıkış" adıyla Halka Doğru Mecmuasında 1914 yılında yayınlanmıştır. On dördükten oluşan şiir, "Bozkurt" ile "Türkler" arasında karşılıklı konuşma ile geçer ve çekiç ile örsün başında yapılan ayini anlatır (Filizok, 1984: 121). Ergenekon'dan çıkışı anlatan şiirde öncelikle Bozkurt, dört yüz yıl kapalı kalınan yerden çıkma vaktinin geldiğini, artık Türklerin tüm Turan'a yayılması gerektiğini söyler. Bu şiir de diğer şiirler gibi hacim bakımından oldukça kısadır (Argunşah, 2000: 86-87). Şiirde Ergenekon'un temel motifleri olan etrafı dağlarla çevrili bir alana sığınma ve burada uzun süre kaldıktan sonra bir kurdun önderliğinde buradan çıkma, şiirde kullanılmıştır, ancak Köroğlu Destanında olduğu gibi olaylar ve mekânlar hakkında çok fazla ayrıntı verilmemiştir.

Ömer Seyfettin, "Yeni Gün" adını verdiği bu şiirin yanı sıra milli bayram olarak nitelendirdiği Yeni Günü, "Türklerin Milli Bayramı Yeni Gün: 9 Mart" başlıklı makalesinde Ergenekon'dan çıkış bağlamında değerlendirmiştir. Bu makalede Ömer Seyfettin, her milletin kendi tarihinde, geleneklerinde milli bayramlara sahip olduğunu, ancak bizim milletimizin milli bayramını, yani Yeni Günü koruyamadığını ve Acemlerin bu bayramı Nevruz'a çevirdiğini söyler. Ayrıca makalesinin devamında Ergenekon Destanının metnini de verir (Argunşah, 1984: 172).

b. Köroğlu Kimdi?

Ömer Seyfettin'in Türk destanını yazma çabası olarak değerlendirebileceğimiz diğer bir şiiri "Köroğlu Kimdi?" adını taşımaktadır. Ömer Seyfettin, şiire başlamadan önce Köroğlu hakkında "Büyük Bir Destanın Dibacesi"

başlığı altında bilgiler vermiştir (Argunşah, 2000: 123-134). Buna göre bazı hakikatler, asırların karanlıkları içinde kalır, zamanla solar ve bozulur. Köroğlu da böyle hakikati silinmiş, rezil bir eşkıya derecesine indirilmiş kahramanlardan birisidir. Ömer Seyfettin'e göre Köroğlu, Türklerin Çinlilerle mücadelesi esnasında ortaya çıkmıştır, gözleri kör edilmiş bir babanın oğludur. Babasının intikamını aldığı gibi Ayaz Han'ı kurtarmış, Çinlileri tir tir titretmiştir. Böyle bir kahraman olan Köroğlu'nun hakikatini şiir içinde tekrar yaşatacak, ciltlere sığmayan kahramanlıklarını şiirin ilahi sahifesine sığdıracak olanların milletini seven genç şairlerin olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin, "manzum kalem tecrübesi" olarak nitelendirdiği bu şiirini onlara ithaf etmiştir (Argunşah, 2000: 123).

Şekil olarak bakıldığında bu şiir, mesnevilerde kullanılan kafiye örgüsüyle ve nazım birimi olarak da beyitler halinde yazılmıştır. Ancak şiirde karşılıklı söyleşmeler ve kahramanların dilinden söylenen bölümler koşma tarzında kaleme alınmıştır. Özellikle bu kısımlarda Ömer Seyfettin destan geleneğine yabancı olmadığını, Türk destanlarının pek çoğunda karşılaştığımız kahramanların karşılıklı söyleşmelerinin geleneksel yapıya uygun bir şekilde verildiğini söylemek mümkündür. Bu tarz başarılarının yanında Ömer Seyfettin'in destanın hacmini kısa tutması, destanların en önemli kısımlarından olan mücadele bölümlerinde yeteri kadar ayrıntı vermemesi gibi eksikliklerinin olduğunu belirtmek gerekir.

Ömer Seyfettin'in bu şiirine konu ettiği destan, Köroğlu'nun zuhuru koludur. Bu kol da çeşitli motifleriyle Köroğlu'nun batı versiyonlarına ait olarak görülmektedir. Köroğlu'nun batı versiyonunda ilk kol, Köroğlu'nun ortaya çıkışını anlatır. Buna göre Köroğlu'nun babası bir derebeyinin yanında seyistir. Bu derebeyi de genellikle Bolu Beyi olarak kabul edilir. Tecrübeli bir seyis olan Köroğlu'nun babası, beyi için seçtiği atın cılız ve sıska bulunması nedeniyle kör edilir ve o zayıf taya bindirilerek kovulur. Köroğlu'nun babası, oğluna seçmiş olduğu tayın aslında olağanüstü yeteneklere sahip olduğunu, bunun bir süre eğitilmesi gerektiğini söyler ve atı Köroğlu'na teslim eder. Kör bir seyisin nezaretinde eğitilen tay, sıra dışı yeteneklere sahip bir ata dönüşür. Bütün Köroğlu anlatmalarında Kırat olarak karşımıza çıkan bu atla birlikte Köroğlu, babasının intikamını almak için Bolu Beyi ile mücadeleye başlar. Buradaki hikâye modeli, Ömer Seyfettin'in yazdığı bu şiirde de büyük oranda korunmuştur.

Hicretten beş buçuk asır önce vuku bulan olaylar olarak gösterilen Ömer Seyfettin'in şiirinde babası Çin fağfuru Kul adlı bir bey, Çinlilerin istila ettiği Türk coğrafyasında hükümdarlık yapmaktadır. Çinlilerin Pan-ça-u adlı kahramanı, büyük savaşlardan sonra Uygur'a hakim olmuş, Ayaz Han'ı esir almış, ancak Kayan ve Nuhuz adlı Türk beyleri bu baskınlardan kurtulmuştur. Türk olmasına rağmen Çinlilerin hizmetine giren Kul Bey, seyisine Türklere gidip vergi olarak at almasını ve bu kaçan beyleri aramasını söyler. Çinlilerin esaretindeki seyis, kendi soydaşlarını hiç istemese de aramaya çıkar. Yörük olarak adlandırılan Türklerin yanına geldiğinde Çinlilerin hizmetkârı Kul Bey'in ve Çinlilerin yapmak istediklerini anlatır ve onlara temkinli olmalarını öğütler. Bunun üzerine Yörükler, buldukları yeri terk ederek göç etmeye karar verirler ve göçe hazırlanırlar. Göç eden Yörüklerin ardında zayıf, cılız bir tay kalmıştır. Seyis, bu tayı beyine götürüp onu mutlu etmek ister ve tayla birlikte beyinin huzuruna çıkar. Zayıf, cılız atı gören bey, bin at beklerken böyle zayıf, çelimsiz bir atı getirdiği için seyisin gözlerini kör eder ve getirdiği cılız taya bindirerek kapı dışarı eder. Tay Allah'ın yardımıyla Hokant'a, seyisin evine gelir. On altı yaşındaki oğlundan Kul Bey'den ödünü almasını isteyen kör seyis, getirdiği ata bir ay bakmasını söyler. Köroğlu, atı birkaç ay besler ve onu mükemmel bir at haline getirir. Bu ata binerek silahlanan Köroğlu Altundağ'daki Çamlıbel'e gider, orada bir kule yapar ve Çin'in gelip geçen kervanlarına saldırmaya başlar. Bu şekilde seyisin gözlerini kör eden Kul Bey de hisarından dışarıya çıkamaz olur.

Ömer Seyfettin'in bu şiirinde Köroğlu'nun zuhuru kolundaki pek çok motif yer almaktadır. Adaletsiz bir beyin tecrübeli bir seyisin seçtiği atı beğenmeyip onun gözlerini kör ettirmesi, gözleri kör olan seyisin on altı yaşlarında bir oğlunun olması, seyisin belirli yöntemlerle atı olağanüstü bir at haline getirmesi, Köroğlu'nun bu atla adaletsiz beyden öç almak için Çamlıbel'e gitmesi, gelip geçen kervanlara saldırmaları gibi temel motifler, Köroğlu Destanının geleneksel şekillerinde de vardır. Ancak Batı versiyonlarında Köroğlu'nun ortaya çıkışı Bolu ve civarına bağlanmışken Ömer Seyfettin'in şiirinde ise coğrafya Orta Asya'dır. Çin'le komşu olan Türklerin maceraları olarak anlatılan şiirde seyisin gözlerini kör eden kişi asimile olmuş bir Türk beyidir ve bu bey Çinlilerle işbirliği içindedir. Köroğlu'nun evi olarak bilinen Çamlıbel de Ömer Seyfettin'e göre Altundağ'dadır. Uygur, Kırgız, Kazak, Altay, Oğuz gibi bazı Türk boylarının adlarının yer aldığı bu şiirde olaylar geniş bir coğrafyada geçmektedir.

Ömer Seyfettin'in "Köroğlu Kimdi?" adlı şiirine bir destanda olması gerekenler açısından baktığımızda öncelikle yazılan şiirin hacim açısından yetersiz olduğunu söylemeliyiz. Bütün destanların uzun soluklu ürünler olduğunu söylemek mümkün değilse de genel anlamda destanlar hacimleriyle ön plana çıkarlar. Ömer Seyfettin'in bu şiirinin hacim olarak dar kapsamlı olmasında, olaylar, tipler, mekânlar hakkında çok fazla ayrıntı vermemesinin etkili olduğunu görüyoruz. Destan anlatıcıları kahramanın fiziki niteliklerini, mücadelelerini, akına çıkışlarını ve akından dönüşlerini ayrıntılı ve olağanüstülükleri de kullanarak anlatırlar. Ancak bu ayrıntılı tasvirleri Ömer Seyfettin'de göremiyoruz. Bu eksiklik, destanın hacmini eklediği gibi önemli motiflerin gerektiği gibi işlenememesine de sebep olmuştur. Köroğlu Destanının en önemli unsurlarından olan Kırat, destanda birkaç mısra ile geçiştirilmiş, hatta onun eğitim süreci hakkında hiç bilgi verilmemiştir. Aynı şekilde destanların en hacimli kısımlarını oluşturan kahramanın savaşları veya mücadeleleri kısımlarında da ayrıntı verilmemiş, birkaç cümle ile bu kısımlar tamamlanmıştır. Bütün bu eksiklerine rağmen Ömer Seyfettin'in 1919'da Köroğlu Destanı'nı yeniden yazmaya çalışması, Köroğlu Destanı'nı yeniden Türk insanına hatırlatması, Türk şair ve yazarlarına halk kültüründen bir konuyu nasıl edebiyata malzeme olabileceğini göstermesi bile başlı başına bir başarıdır.

c. Kırk Kız

Günümüzde Karakalpak Türkleri arasında hacimli varyantlarını gördüğümüz Kırk Kız Destanı, bir kadın kahramanın önderliğindeki kırk kızın mücadelelerini anlatır. Bu yönüyle diğer Türk destanları arasında konusuyla daha çok dikkat çeken bir destandır (Maksetov, 1980). Ömer Seyfettin bu destanı, "Kırk Kız" adıyla yeniden kaleme almış ve 1918 yılında yayınlamıştır. Ömer Seyfettin, bu şiirinde Ziya Gökalp'in **Türk Töresi** adlı eserinde yer alan menkıbeyi kullanmıştır (Filizok, 1984: 119). Mesnevi tarzında kaleme alınan şiirde destanın aslında olduğu gibi güzelliği ile şöhret yapmış bir han kızı ve bu kızın etrafındaki kırk kız anlatılır. Ancak bu şiirde asıl olarak anlatılmak istenilen Kırgızların ortaya çıkışıdır. Kırk Kız ve Büyük Turan'ın hükümdarı Sağın Han'ın kızı bir sabah gezintiye çıkar. Gezinti esnasında karşılına bir sazlık ve bu sazlıktaki sulara beyaz köpükler çıkar. Bu manzaradan korkan kırk bir kız, kaçmak ister, ancak sular onlara yol vermez ve kızlar bu köpüklere dokunmak zorunda kalırlar. Bu olaydan sonra saraya geri dönen kızların günler sonra hamile oldukları anlaşılır ve saraydan kovulurlar. Kırk bir ata binerek dağlar taşlar aşan kızlar, uzak yerleri mesken edinirler ve kırk bir çocuk doğururlar. Bu çocukların oluşturduğu topluluğa da Kırgız adı verilmiştir. Şiirin sonunda Ömer Seyfettin, bugün de sabah vakti Altaylardan geçen bir Kırgız'ın atlara binmiş bu kırk kızı sislerin arasından görebileceğini söyler (Argunşah, 2000: 116-120).

Ömer Seyfettin'in yazdığı diğer destan parçalarında olduğu gibi bu şiiri de hacim açısından kısa bir manzumedir. Destanın geleneksel şeklinde pek çok mücadele yer almasına rağmen Ömer Seyfettin, bu şiirine kırk kızın ve liderlerinin kahramanlıklarına yer vermek yerine onların bir Türk boyunun oluşumunda oynadıkları rolü anlatmıştır. Bu haliyle bu şiir, aynı zamanda bir kavmin kökeni izah eden efsanevi de bir metindir. Geleneksel anlatıların önemli formel ifadelerinden olan kırk sayısı ve herhangi bir insanla ilişkiye girmeden hamile kalan kadın motifi bu şiirde başarılı bir şekilde kullanılmıştır (Ögel, 1998: 55-56).

ç. Altın Destan

Ömer Seyfettin'in bu konudaki son şiirlerinden birisi de "Altın Destan" adıyla 1927 yılında yayınlanır. Beş beyitten ibaret bu şiirde Ömer Seyfettin, dünyanın yaratılışını ele almıştır. Şiire göre Tanrı önce mavi göğü, kara yeri, ardından güneşi, ayı ve yıldızları yaratır. Yeryüzünü denizlerle, dağlarla, ağaçlarla donatan Tanrı bunları Türk ve Türkân'ın gelişine hazırlık olarak yapmıştır. Bu şiirinden hareketle Ömer Seyfettin'in Türklerdeki yaratılış efsanelerinden de haber olduğunu söylemek mümkündür. Ziya Gökalp'in de çalışmalarında zaman zaman yer verdiği yaratılış konulu anlatılardan birisini yeniden yazan Ömer Seyfettin, mitolojik içerikli metinlerin de edebiyata kaynaklık edebileceğini göstermiştir.

5. SONUÇ

Ömer Seyfettin, aslında geçmişe bakış tarzını "Mazi İhya mı Edilir, İade mi?" başlıklı yazısında belirtmiştir (Argunşah, 2001a). Ziya Gökalp gibi o da edebiyat dilinin sadeleşmesi, muhtevanın millileşmesi için özellikle geçmiş dönemlerde yaratılmış olan halk edebiyatı ürünlerine yönelmek gayesindedir. Bu ürünlerden destanlara ise hem Milli Edebiyat döneminde ve hem de daha sonraki yıllarda daha fazla önem verilmiştir. Türk destanlarına karşı bu ilgide şüphesiz dönemin siyasi ve kültürel gelişmeleri de büyük pay sahibidir. Ziya Gökalp ve M. Fuat Köprülü gibi Ömer Seyfettin de Avrupa'da kültür araştırmalarını yakından takip etmiş ve Türklerin de tıpkı İlyada ve Odise gibi, Kalevela gibi milli bir destana ihtiyacı olduğunu ve o dönemde büyük bir Türk destanının yazılabileceğini savunmuştur. Bu nedenle de bu yönde yapılacak çalışmalara katkı olması için veya büyük bir Türk destanı yazmak isteyenlere destek verebilmek için Türk destanlarından bazılarını yeniden şiir formunda kaleme almıştır. Yazdığı bu şiirler, dört başı mamur bir Türk destanı oluşturmaya yetmese de edebiyat tarihimizde Ziya Gökalp'ten sonra destan yazma çalışmalarına ciddi katkılar yapmış faaliyetler olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Alangu, Tahir (1983). Türkiye folkloru elkitabı. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Argunşah, Hülya (2000). Ömer Seyfettin bütün eserleri şiirler, mensur şiirler, fıkralar, hatıralar, mektuplar. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Argunşah, Hülya (2001a). Ömer Seyfettin bütün eserleri makaleler 1. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Argunşah, Hülya (2001b). Ömer Seyfettin bütün eserleri makaleler 2, Tercümeleler. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Argunşah, Mustafa (1984). Ömer Seyfeddin'de Ergenekon destanı. Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 170-180.
- Atsız, Hüseyin Nihal (1997a). Türk destânı üzerinde incelemeler 2: Türk destânı üzerinde çalışanlar. Türk Tarihinde Meseleler, İstanbul: İrfan Yayınevi, 129-133.

- Atsız, Hüseyin Nihal (1997b). Türk destânı üzerinde incelemeler 4: Türk destânını nazma çekme teşebbüsü a) Uğuz Kağan Destanı. Türk Tarihinde Meseleler, İstanbul: İrfan Yayınevi, 141-146.
- Atsız, Hüseyin Nihal (1997c). Türk destânı üzerinde incelemeler 5: Türk destânını nazma çekme teşebbüsü b) Kopuzlama ve Oğuzlama. Türk Tarihinde Meseleler, İstanbul: İrfan Yayınevi, 147-152.
- Azadovski, Mark (1992). Sibiryâ'dan bir masal anası. Girişi Yazan ve İngilizce'den Çeviren: İlhan Başgöz, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Canatak, A. Mecit (2006). Oğuz Kağan Destanı'nın cumhuriyet devri Türk şiirine yansımaları ve Basri Gocul'un Oğuznâme'si. Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, 223-231.
- Çobanoğlu, Özkul (1999). Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Duymaz, Ali (2007). Ömer Seyfettin'in makalelerinde folklor bakış. 1. Dünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu 09-11 Mart 2007 Bildiriler, İstanbul: Gönen Belediyesi Kültür Yayınları, 1-14.
- Filizok, Rıza (1984). Ömer Seyfeddin'in eserlerinde halk edebiyatı tesirleri. Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 113-126.
- Güvenç, Bozkurt (1997). Türk kimliği kültür tarihinin kaynakları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Heyd, Uriel (2002). Türk ulusçuluğunun temelleri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaya, Muharrem (2004). Türk romanında destan etkisi. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Maksetov, Kabil (1980). Kırk kız Karakalpak halkının kaharmanlık destanı. Nökiş: Karakalpakstan Baspası.
- Ögel, Bahaeddin (1998). Türk mitolojisi kaynakları ve açıklamaları ile destanlar. I. Cilt, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tural, Sadık (1999). Tarihten destana akan duyarlılık. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Vatandaş, Celalettin (2004). Ulusal kimlik Türk ulusçuluğunun doğuşu. İstanbul: Açılım Kitap.
- Ziya Gökalp (2007). Türkçüğün esasları. Ziya Gökalp Kitaplar. Yayına Hazırlayan: M. Sabri Koz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 165-298.

Prof. Dr. Ali DUYMAZ

1961 yılında Balıkesir'in İvrindi ilçesinde doğdu. İlkokulu İvrindi Gazi Evrenos İlkokulu'nda, ortaokulu İvrindi Lisesi'nde okudu. Lise tahsilini Gökçeada (Çanakkale) Atatürk Öğretmen Lisesi'nde tamamladı. Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1982 yılında mezun oldu. Askerlik vazifesini Tuzla (İstanbul) ve Çorlu'da (Tekirdağ) yedek subay olarak yaptı. Bingöl'de edebiyat öğretmeni olarak çalıştıktan sonra Yüzcüncü Yıl ve Selçuk Üniversitelerinde Türk Dili okutmanı olarak görev yaptı. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 1989 yılında yüksek lisansını, 1992 yılında ise doktorasını tamamlayarak Türk Halk Bilimi ana bilim dalında doktor unvanı aldı. 1994-1997 yılları arasında Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. 2 Temmuz 1997 tarihinde Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne geçti. 2002 yılında profesör oldu. Halen aynı üniversitede rektör yardımcılığı görevini yürütmektedir. Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM) ile Folklor Araştırmaları Kurumu üyesi olan Prof. Dr. Ali Duymaz'ın yayımlanmış 12 kitabı ile 50'nin üzerinde bilimsel makalesi vardır.